

УДК 656.2.385

ДЕРЖАВА ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

© М. В. Вербіцька, НТУУ «КПІ», Київ, Україна

Обобщено современные тенденции экономического роста государства Украины и проанализированы возможные рычаги управления.

It is generalized modern lines of economic growth of the state of Ukraine and possible levers of management are analysed.

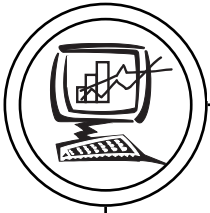
Постановка проблеми

Актуальність теми зумовлена сучасними тенденціями в економічній науці, які полягають в зверненні до основних положень інституціональних теорій. В контексті даної теми, інститут держави розглядається, як економічний чинник, що приймає активну участь у формуванні економіки зростання через механізм державного впливу, опираючись на такі основні категорії як власність, влада та інтереси. Тріада цих понять у особі держави може вивести країну на високі щаблі світових рейтингів щодо економічно розвинених країн, а також діяти в протилежному напрямі. Автор звужив багатогранність вичлененої проблематики до двох напрямів: взаємодія держави з малим та середнім бізнесом, як фактор впливу на економічне зростання та інноваційно — інвестиційні політика.

Оскільки саме ці напрями мають найбільшу питому вагу в пріоритетах державної політики, що виступає об'єднуючим виразником інтересів держави як суб'єкта господарювання з одного боку і суспільства з іншого. Такий суб'єктний конгломерат може призвести до значних результатів у випадку, коли програмні цілі, інструменти та коло проблем чітко визначені і спрямовані не на групову користь, а всезагальну.

Аналіз попередніх досліджень

Даною проблематикою займалась досить значна кількість дослідників, зокрема, О. Г. Гнатів, О. О. Заїкіна, О. В. Кужель [1—3] та інші, але основою їх досліджень виступали питання безпосереднього розвитку малого та середнього бізнесу без посилення на стимулюючий фактор економічного розвитку. Автор погоджується з думкою науковців, що економічна система, яка знаходиться у стані трансформації від командно — адміністративної до ринкових відносин, що властиве і Україні, обумовлена тимчасовим вакуумом економічної координації, який виникає після руйнування командних важелів впливу на економіку та до утворення дієвих механізмів ринкового саморегулювання та відповідних їм технологій нової державної політики. Зміна системи економічної координації в перехідній економіці виводить на перший план забезпечення здатності приватних економічних суб'єктів розробляти та здійснювати власні ефективні економічні стратегії. Потреба у всебічному зміцненні мотивів до ефективного використання наявних у суспільстві ресурсів та примноження національного багатства країни в ринковій економіці обумовлює

необхідність пріоритетного розвитку підприємницької поведінки як головного рушія розвитку економічної системи [1]. За таких умов малий і середній бізнес відіграє важливу роль у впровадженні підприємницької поведінки економічних суб'єктів у трансформаційній економіці та в запуску процесу структурної модернізації останньої і набуває значення структуруючого елементу. Між тим, особливо за таких умов, яскравого прояву набуває суперечність між об'єктивно високою економічною та соціально — політичною значущістю ролі малого підприємництва як форми діяльності та слабкою життєздатністю його окремих суб'єктів.

Значно більш виражена, ніж у великих підприємств, здатність до саморегулювання, самовідтворення та відносно автономного функціонування в рамках визначеної ринкової ніші обумовлює те, що специфічною рисою МСБ є переважна схильність до мінімізації стосунків з державою, там більше — політизації бізнесу. Відповідно, МСБ зазвичай є головною лобістською силою економічної лібералізації та дерегулювання економіки.

Між тим, як показано вище, МСБ об'єктивно потребує цілеспрямованої державної політики щодо створення сприятливих умов для розвитку та спрямування його діяльності відповідно до встановлених стратегічних пріоритетів національного рівня.

Таким чином, ми бачимо дуалізм в постановці задачі, тому виникає велика кількість поглядів та рецептів щодо вирішення даного питання.

Мета роботи

Основна мета виражена в обґрунтуванні теоретичних та практич-

них положень застосування державної інституції як фактора сприяння економічному розвитку України опосередковану механізмом інноваційно-інвестиційної політики та державної підтримки підприємництва.

Задачі по досягненню поставленої мети мають дуалістичний характер. З одного боку — просвітницькі, тобто ознайомлення якомога більшого кола кріативної спільноти з визначеним колом питань, з іншого боку — дослідницькі, або ті, що висвітлюють теми, використовуючи наукові методи.

Такими можна вважати:

- визначення основних форм прояву держави як фактору економічного зростання;

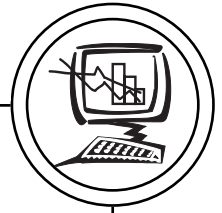
- аналіз технологій співпраці держави та підприємництва;

- обґрунтування доречності активізації державних інструментів підтримки підприємницької діяльності в Україні та сфери її спрямування;

- визначення форм підприємницької діяльності, які сприяють ефективній інституційній політиці України;

- визначення дієвих інноваційно-інвестиційних важелів державного впливу на економіку зростання.

Реалізація поставлених задач виявила досить неоднозначні погляди на представлення держави як фактору економічного зростання. Візьмемо хоча б площину підприємство та держава. В науковій літературі, і автор з цим погоджувався, досить чітко і розгорнуто виписана проблематика формування підприємницької моделі України. Зупинимось тільки на деяких аспектах даної.

Результати проведених досліджень

Якщо повертатись до інституційних витоків обговорення запропонованої теми, то тут прослідуються наступні тенденції.

Позитивні тенденції економічної динаміки, які спостерігаються в Україні з кінця 1999 року, свідчать про поступовий перехід національної економіки до нової фази розвитку, в якій повинні знаходити вияв результати здійснених протягом 10 років ринкових економічних перетворень. Між тим, практика останніх років поки що не дає підстав для висновку про незворотність та стійкість змін на краще. З поступовим зміщенням акценту економічного зростання на внутрішні чинники розвитку, яке відбувається з другої половини 2001 року, спостерігається уповільнення темпів економічного зростання, погіршення стану надходжень до державного бюджету України. Таким чином, перед українською державою сьогодні постало завдання надання економічному зростанню стабільності та переведення його на рейки інноваційної спрямованості та поширення ефекту від нього в економічній та соціальній сферах. Завдання сучасного етапу, зокрема, були сформульовані прем'єр-міністром України А. Кінахом у промові перед Верховною Радою під час призначення 29 травня 2001 року. На його думку, ці завдання полягають у «посиленні соціальної спрямованості реформ, реформуванні податкової системи, економічно обґрунтованому протекціонізмові, підтримці й захисті вітчизняних товаровиробників на внутрішньому й зовнішніх ринках, активній структурній промисловій та аграрній політиці, що базується на інноваційній моделі розвитку, забез-

печенні рівних умов для всіх суб'єктів господарювання тощо» [3].

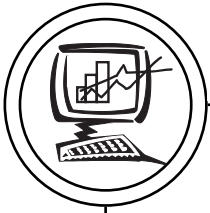
Фактично, йдеться про формування в Україні «економіки зростання» — економічної системи, розвиток якої відбувається переважно під впливом внутрішніх та імманентних їй чинників і має відносну автономію щодо внутрішніх та зовнішніх політичних впливів [5]. Завданнями в цій сфері є:

— забезпечити термінове відновлення ємності внутрішнього ринку як найкращого способу поширення позитивного ефекту від економічного зростання. Розширення внутрішнього ринку має сприяти розвитку виробництва товарів народного споживання і сфери послуг, що стимулюватиме прискорене капіталотворення для послідовної реалізації динамічних структурних пріоритетів — розвитку ракетно-космічної галузі, ОПК і наукоємного машинобудування;

— зберегти стан відносної валютно-грошової та фінансової стабільності, утримуючи темпи інфляції, курсову динаміку, показники внутрішнього та зовнішнього боргу, баланс бюджету, платіжний баланс в межах, які не перешкоджають розвитку бізнесу в Україні;

— забезпечити реалізацію факторних переваг України, серед яких основними є геоекономічні чинники, наявність родючих сільськогосподарських угідь, висококваліфікована робоча сила, розвинена виробнича інфраструктура. Значний потенціал на цих напрямках дає підстави очікувати суттєвого зростання ВВП лише за рахунок збільшення його використання;

— забезпечити випереджаючий розвиток людського капіталу як основного конкурентного чинника в сучасній економіці, якнайповніші

розвиток та використання інтелектуального та підприємницького потенціалу нації;

— суттєво активізувати інвестиційні процеси, надати їм переважно інноваційної спрямованості, забезпечити зміну структури національної економіки, виходячи з вимог соціально-економічної ефективності та національної конкурентоспроможності;

— забезпечити поширення соціального ефекту від економічного зростання у вигляді підвищення рівня реальних доходів та купівельної спроможності населення, посилення соціального захисту, поліпшення умов життєдіяльності.

Висновки

Слід зробити висновок про винятково важливу роль, яку має відіграти у формуванні «економіки зростання» в Україні малий та середній бізнес. На нашу думку, основним змістом стратегії підтримки МСБ в Україні на даному етапі має бути його повномасштабне використання як важеля позитивних структурних зрушень, формування ефективного конкурентного середовища на основних ринках, інструмента мобілізації ресурсного потенціалу країни (фінансових, трудових, природних, матеріальних, інформаційних ресурсів) на побудову «економіки зростання».

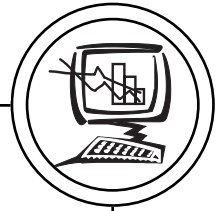
На жаль, реальні показники розвитку МСБ свідчать про те, що така можливість поки що залишається на рівні потенціальної. Офіційні джерела сьогодні розглядають розвиток малого бізнесу майже виключно в контексті виконання ним соціальних функцій — забезпечення зайнятості та доходів населення. Між тим, його виробнича та структуруюча функції залишаються

незаслужено забутими. Забезпечуючи часткове вирішення поточних потреб, така державна політика водночас закладає передумови для глибокої структурної диспропорції між великими та малими і середніми підприємствами, перешкоджає формуванню стійкої інституційної структури, забезпеченню конкурентоспроможності національної економіки, веде до нераціонального використання національного ресурсного потенціалу, а також закладає суттєві загрози розвитку самого МСБ в Україні [4].

Майбутнє МСБ прямо визначається можливостями розвитку реального виробництва і формування тісних коопераційних зв'язків малих і великих підприємств. Як свідчить іноземний досвід, у розвиненій ринковій економіці значна, якщо не домінуюча, частина малих фірм так або інакше знаходиться в сфері впливу великих підприємств. Встановлення довгострокових відносин на базі субконтрактних схем, переплетення капіталів, надання різного роду фінансової чи консультаційної підтримки, укладення інших довгострокових угод забезпечують стійкість становища МП, їхні стабільні доходи, фінансові й інвестиційні можливості.

Ще одним із пріоритетних напрямів розвитку державної політики України є впровадження механізмів підтримки інноваційної політики.

Об'єктом інноваційної політики є ресурсний потенціал країни, в якому центральне місце належить інтелектуальній складовій. Інноваційна політика ґрунтується передусім на пріоритетах загальної економічної політики, зокрема на таких, як законодавча база регулювання підприємницької діяльності; система стимулювання інноваційного підприємництва через податкову й

амортизаційну політику; створення науково — технічної інфраструктури [5].

При її формуванні виникають такі проблеми: а) забезпечення взаємозв'язку між економічними, соціальними й науково — технічними аспектами розвитку в межах єдиної інноваційної політики; б) врахування ступеня невизначеності інноваційних процесів; в) забезпечення

оптимальності використання ресурсів на основі альтернативного прогнозування [6].

Однією з економічних основ реформування науково — технічної системи України є вдосконалення механізмів її фінансування. Аналіз ситуації засвідчує, що робота окремих розрізнених інвесторів інноваційного процесу не дає відчутного ефекту.

1. Кужель О. В. Розвиток малого та середнього підприємництва в Україні. — www.niss.gov.ua.
2. Заїкіна О. О. Проблеми розвитку малого бізнесу на сучасному етапі трансформаційної економіки. — www.niss.gov.ua.
3. Гнатцов О. Г. Малий і середній бізнес в Україні від стратегії зростання до стратегії розвитку. — www.niss.gov.ua.
4. Шемшученко О. Ю. Деякі аспекти економічної політики і правового регулювання у сфері малого бізнесу. — www.icps.kiev.ua.
5. Медведенко І. В. Від сталого зростання до сталого інноваційного розвитку. — www.icps.kiev.ua.
6. Найденов В. С. Основи інноваційної політики. — www.icps.kiev.ua.

Надійшла до редакції 11.01.05